

Ter overweging: HET LEVEN IS GEEN COMPETITIE... EN MENSEN ZIJN GEEN CONCURRENTEN

Ann GAUBLOMME¹

We willen erbij horen

Een van de meest universele angsten is afwijzing, er niet bij horen, mensen die je niet moeten. We houden niet van kritiek, we lezen die ene tweet die afkeuring inhoudt en vergeten de 30 met een appreciatie. We wijzen de kritiek af door de boodschapper ervan te beschimpen, belachelijk te maken of te negeren. Wat opnieuw een tegenreactie uitlokt van de criticus.

Mensen in de schijnwerpers, om het even of het politici, mediafiguren of CEO's zijn, kunnen hun job enkel volhouden als ze om kunnen met de vele kritische reacties op hun gedrag, hun zijn, hun woorden. Het aantal mensen dat een mening heeft, onderbouwd of niet, met kennis van zaken of niet, netjes geformuleerd of niet, is gigantisch. Het aantal mensen dat een kanaal heeft om die mening te uiten is even gigantisch: facebook, twitter, ... liggen binnen ieders bereik.

De impact van een groep mensen die kritiek geeft, is veel meer dan de som van de individuen die kritiek geven. Daarom is de impact van sociale media ook zo risicovol: leuk als het goed gebruikt wordt, nefast als het negatief wordt in-

gezet. Sociale media maken nu ook mensen die niet kiezen voor een leven in de schijnwerpers, makkelijker bereikbaar voor groepsafkeuring. Cyberpesten is geen randfenomeen meer.

Daarom begrijp ik Fientje Moerman als ze zegt dat de angst regeert. Elk van ons kent de angst voor afwijzing. Hoe groter de kansen op kritiek (bijvoorbeeld omdat je een bekend gezicht bent), hoe groter de angst kan zijn. Sociale media bieden de kans om hard en meedogenloos te zijn voor elkaar zonder verantwoording te hoeven afleggen. Je kan anoniem zijn en blijven. We worden harder voor elkaar, we vragen niet meer 'waarom', maar hebben meteen een (ver)oordeel(ing) klaar. We moeten dan ook niet verbaasd zijn dat steeds minder mensen, hoe bekwaam ook, verantwoordelijkheid willen of durven opnemen.

Verbinding is dus nodig

We hebben elkaar nodig omdat je op je eentje nu eenmaal niet ver komt. Je kan niet tegelijk je garagist zijn, je fruitkweker, je postbode, je apotheker, enz. Puur praktisch is het dus slim en nodig om rollen in de samenleving te verdelen.

1 De auteur is algemeen directeur van Centrum Ganspoel, dat ondersteuning biedt aan kinderen en volwassenen met een visuele en visueel-meervoudige beperking. Contact: ann.gaublomme@ganspoel.be.

Maar ook op emotioneel vlak hebben we elkaar nodig: aanmoediging, troost, waardering, liefde, vriendschap..., daarin zit de verbinding (de band) die je met anderen hebt. Beschouw het als de mortel die het huis samenhoudt. Met bakstenen alleen ben je niets. Deze emotionele behoeften maken ons tot mens, tot gelijken, wat je ook doet in je leven, wie je ook bent. Het zijn geen imperfecties die we moeten uitschakelen. Net in deze behoeften schuilt de kern van ons mens zijn. Kwetsbaar zijn is eigen aan mens zijn.

Het antwoord op deze noden ligt dan ook niet in de uitschakeling ervan, maar net in de verbinding die we met anderen maken. Iemand durven vertrouwen, iemand die luistert zonder je te veroordelen, iemand die tijd voor je maakt, iemand die voor je zorgt of je aanmoedigt. Al deze momenten geven vorm aan het welzijn van een samenleving, vormen mee het geluk van mensen. Hiervoor tijd nemen, én tijd krijgen is essentieel. Een samenleving die deze componenten verwaarloost, brokkelt af.

Een probleem van de samenleving

In onze samenleving lijkt er steeds minder plaats voor het beantwoorden van emotionele noden. Je mag niet zwak, traag, stil, ziek, oud zijn... of je bent een last die veel geld kost. Ongenaakbaarheid wordt het doel, de norm. Alles kunnen, alles aankunnen. In tegenstelling tot wat sommigen misschien denken, is dit geen op te lossen issue van enkele weke individuen of psychologen. Het is een vraagstuk voor ons allemaal: welke samenleving willen we?

“**Het is een vraagstuk voor ons allemaal: welke samenleving willen we?**”

Willen we steeds verder streven naar efficiëntie en optimalisatie? Tijd nemen voor elkaar past

daar niet in: aandacht voor de ander vraagt tijd. Vertrouwen opbouwen vraagt tijd, een proces dat vaak traag en niet altijd optimaal verloopt. Willen we steeds verder streven naar winst en meer welvaart? Zorg en zorgzaam omgaan met elkaar past daar niet in: zorg voor armen, ouderen, mensen met een handicap... vraagt geld zonder tastbare return. De return is hoofdzakelijk emotioneel, de return werkt wel verbindend tussen mensen, is wel welzijnsbevorderend.

Moet iedereen steeds verder streven naar succesvolle carrières? Kansen geven aan anderen, stimuleren van hen die trager zijn of minder getalenteerd, past daar niet (evident) in: persoonlijke groei en ontwikkeling is nochtans veel meer dan de vertaling ervan in een goed betaalde job.

Een wielerskoers

In een samenleving die streeft naar steeds meer en beter, zijn er slechts enkele winnaars. De winnaars geloven natuurlijk hard in dit model. 'Wie echt wil, die komt er wel' lijkt hun credo, en hun succes lijkt het bewijs. In hun zog loopt een grote groep mensen mee: ze werken zich te pletter, lopen op de tippen van hun tenen, proberen aan te haken bij het succes en bij de 'winnaars'. Ze vormen het peloton en staan onder voortdurende druk en stress. Ze zitten in de achtervolging: ze willen (moeten?) ook met twee gaan werken, twee auto's hebben, ipads en ipods, exclusieve reizen in de zomer, een sneeuwvakantie in de winter, kinderen die het goed doen (2 of 3 hobby's?), enz. Kijk maar naar het recente discours over de toplopen voor topmanagers. Alhoewel de discussies vaak (te) simplistisch worden gevoerd, lijkt de kern wel de volgende te zijn: ook al verdien ik veel, als de ander nog meer verdient, dan wil ik dat ook. Ik laat de ander niet van mij weg demarreren...

In zo'n samenleving zijn er twee grote groepen die niet of minder worden gezien. Er zijn 'verliezers' bij: zij die door pech (zoals ontslag), door eigen beperkingen (zoals een handicap) of omstandigheden (zoals armoede), niet (meer) mee kunnen. Ze moeten zichzelf verdedigen: hebben ze wel genoeg hun best gedaan? Als ze echt willen, kunnen ze toch anders/beter? Er zijn ook 'bruggenbouwers' bij: zij die bewust kiezen om een verbindende rol op te nemen in de samenleving: ze gaan voor meer zorg, meer tijd voor elkaar, meer vrijwillig engagement... Ze moeten zichzelf verdedigen. Hun keuze wordt vaak gezien als minderwaardig of niet verstandig. Een samenleving die enkel succes, efficiëntie en winst voorop stelt, faalt en verliest het contact met een groot deel van haar burgers.

“**Een samenleving die enkel succes, efficiëntie en winst voorop stelt, faalt en verliest het contact met een groot deel van haar burgers.**”

Welke leidinggevenden willen we? Welke politici verkiezen we?

We hebben politici en leiders nodig die met kennis van zaken en integer hun job doen, omdat ze oprecht streven naar meer welzijn in de samenleving. Leiders in een samenleving (politici, maar ook CEO's, succesvolle ondernemers, enz.) behoren tot de groep 'winnaars'. De kans is groot dat zij het samenlevingsmodel van steeds meer en beter zullen verdedigen. Zij bewijzen immers dat het kan. En nochtans zijn zij een kleine minderheid. Het is de meerderheid van de burgers die significant is voor het welzijn van uw samenleving. En met die meerderheid gaat het steeds minder goed. Denken we maar aan het aantal zelfdodingen, echtscheidingen, de burn outs, het aantal jongeren dat afhaakt, enz.

We hebben leiders nodig die zich bewust zijn van deze meerderheid en kiezen voor een samenlevingsmodel dat ruimte geeft aan bruggenbouwers, dat zorg draagt voor 'verliezers' en dat rust brengt voor de achtervolgers. Leiders die de concurrentie tussen burgers aanzwengelen (die bijvoorbeeld beweren dat we "zonder die groep beter af zijn"...) zijn nefast. Ze verhogen de angst bij mensen om hun positie te verliezen, om het minder goed te hebben in de toekomst. Ze zien medeburgers als een bedreiging, niet als een kans tot verbinding en dus ook niet als een kans tot meer welzijn.

Leer ons gelukkig zijn....

Ik zie meer en meer experts uit verschillende disciplines hetzelfde zeggen, elk met hun eigen vakjargon en vanuit hun eigen ervaringen en kennis. Geert Noels (Econoshock 2.0) pleit voor 'ik en de anderen in de wereld' in plaats van 'ik tegen de wereld'. Maar ook Dirk De Wachter (Borderline Times), Paul Verhaeghe (Identiteit) en anderen houden gelijkaardige pleidooien. Michel Bauwens schrijft dat de toekomst ligt in het delen, en niet in het hebben. In De Morgen van 25 januari 2014 pleit de jonge toekomstige generatie voor 'leer ons gelukkig zijn'.

We creëren meer geluk als we opnieuw kiezen voor een menselijke samenleving, een samenleving van mensen die met al hun mogelijkheden en hun beperkingen er proberen het beste van te maken. Soms lukt het en soms weer niet. We zullen gelukkiger zijn als we elkaar niet langer beschouwen als rivalen in beperkte succesmogelijkheden. We zullen gelukkiger zijn als we de mogelijkheden van elke mens konden zien, en als we beperkingen en kwetsbaarheden durven (en mogen) laten zien. We zullen gelukkiger zijn als we van het leven niet langer een wedstrijd maken: om ter mooi, om ter verst op reis, om ter meest succes, om ter meest vrienden op facebook, enz. Net deze wedstrijd jaagt ons op,

doet ons steeds meer grenzen verleggen, want: hoe verder of succesvoller je vrienden zijn, hoe beter ook jij moet doen...

Voor een wedstrijd moet je je immers altijd oplossen, je moet op scherp staan, je moet gefocust zijn. Mensen kunnen dergelijke topprestaties aan, maar niet constant. We kunnen niet van elke dag, van elke avond, van elke ontmoeting, van elke reis, van elke job... een topprestatie maken. Een topatleet heeft meestal een saai, routineus leven en leeft toe naar die ene topprestatie per seizoen. En buiten de topatleten lijkt de rest niet belangrijk: je hebt dus de top en de massa, een paar die we extreem ophemelen en de rest die elkaar vertrappt om ook bij de top te geraken.

Als de wedstrijd stopt, zullen de psychische problemen zakken. Als de wedstrijd stopt, kunnen we terug wat rust vinden. Als de wedstrijd stopt (ratrace) kan er weer tijd zijn voor wat ieder echt belangrijk vindt (ga maar op zoek in de vele nieuwjaarswensen): gezin, liefde, vrienden, genieten. Je wordt het meest gelukkig van dat waar je niet mee scoort en wat je misschien foutief hebt leren benoemen als saai: een avondje met je lief op de bank, een weekendje met vrienden in de Ardennen, iets leuks doen met je kinderen.

Leidinggevend hebben een belangrijke rol te spelen. Zij kunnen een voorbeeld stellen. Een leidinggevende die kiest voor een duurzame kijk op medewerkers (in plaats van voor lageloonlanden), een politicus die kiest voor een menselijke samenleving (ook al word je daardoor niet populair), een overheid die zorgt voor daklozen (in plaats van discussies over de financiering ervan)...

De rol van het welzijnswerk

Als medewerkers en verantwoordelijken binnen de welzijnssectoren zien en voelen we het eerst

de uitwassen van een samenleving die te snel gaat en teveel wil. Wij vangen diegenen op die niet (meer) meekunnen, en spelen voor deze mensen een cruciale rol. Maar onze taak reikt verder dan opvang alleen: we moeten ook de mechanismen bloot leggen die ervoor zorgen dat zoveel mensen afhaken. Als we deze tendens niet doorbreken, zorgt dat voor een steeds groeiende groep mensen die zorg of begeleiding nodig heeft, voor steeds meer mensen die zich onwel bevinden. Dit is ethisch niet wenselijk, economisch niet houdbaar en op lange termijn een kruitvat voor rebellie.

We hebben een duidelijke boodschap voor de samenleving, en het is belangrijk dat we partners zoeken om deze boodschap luid te verkondigen. We moeten blijven pleiten voor kwaliteitsvolle verbindingen tussen mensen, voor het creëren van tijd en ruimte om echt met mensen in contact te komen, om te ontdekken wat hen boeit en wat in hen leeft. Zowel in de ruime samenleving, als in de kleine samenleving van onze gezinnen, als in onze voorzieningen. Zo'n pleidooi voor kwaliteit en voor kwaliteitsvolle verbindingen hoeft niet haaks te staan op pleidooien voor efficiëntie, kwantificeerbaarheid, ondernemerschap, enz. Ze kunnen hand in hand gaan, op voorwaarde dat we elke keuze ook afwegen tegenover niet (of minder) meetbare criteria, op voorwaarde dat ook wij niet steeds meegaan in meer, beter, sneller.

Verbindingen tussen mensen leggen, dat is de kern van ons werk in de verschillende welzijnssectoren. Dat gaat niet op commando of op het ritme van een chronometer. Dat vraagt tijd en vertrouwen. Dat komt op een ongepland moment, op een onverwachte manier, nu eens plots, dan weer traag. Deze boodschap moeten we bewaren en blijven uitdragen.